

ens atrauen cap a d'altres fonts, pre-romanes, parentes de l'itàlic, on apareix aqueixa arrel indoeuropea KAN-, de vegades amplificada com a KAN-D- [*canus, candere, candor* en llatí], però nua o amb la lleu i trivial amplificació, comuna a gran part de les llengües de la gran estirp indoeuropea, sobretot les de la meitat Sud-oest i occidental —cèltic, illiri, grec— i en les extingides que han deixat rastre epigràfic en aqueixa gran zona: KAND- ('brillar, lluir' ,Pok., *IEW*), o KAN-T-, molt estès, amb una altra amplificació, pel vessant cèltic etc.

Així ens permet d'ampliar-ho l'onomàstica de l'Antiguitat (Holder, *Alic. Spr.* I, 730-36, III, 1076): *Canicus* NP masculí (*CIL* II, 5591), *Canicoi* plural en inscripció trobada a Kreuznach; *Candeco* en una d'allí mateix; i moltes més així: *Candaliu, Candaliae, Candalion, Candamius, Candate, Candiacum* etc.; però també *Cannicus* en una inscripció romana (III, 1076. 15), o amb lleu atenuació: *Ganicoi, Gannicus*. La inscripció a l'ídol blanc CANDAMIUS (*CIL* II, 26965), trobada en el Puerto de *Candanedo* o *Candendo* (Galícia), assegura la interpretació del mot dialectal luso-castellà *cándano/cándalo* 'branca esblanqueïda' (*DECH* I, 800).

No deixem de trobar-ne rastre directe en les branques insulars del cèltic; ky. *cann* 'clar, blanc', bret. ant. *cant* 'cabellblanc'; i, en forma derivada i direcció inversa, arribem fins a la Índia: scr. *ċandanab* 'llenya de fumigar'. També sense la -D- 5 en relíquies epigràfiques *Canuuiris, Canutus, Canaii* en inscripcions mediomàtriques (*CIL* XIII, 4484, 4551, 4582). *Canecoseddon* recollit en Hübner i ja documentat en temps de Cèsar. *Canetonensis* epítet de Mercuri, en una munió d'inscripcions de Normandia etc. (recordem l'epítet *ἀργεφόντης* d'Hermes en Homer, junt amb *ἀργής* 'resplendent'). *Canebri* hispànic en un itinerari i en el Ravennate, *Canechorisma, Canecummia, Camentellos; Canama* ciutat prop d'Hispàlis, en Plini, sense comptar altres *Canavos, Cananis, Cananius*.

Si, doncs, el *Canigó* fou el gran blanc, 'la gran blanca', ja lliga això amb el fet que aqueixos primitius pertinaces que són els pastors i bosquerols canigones, la veu dels quals hem escoltat més amunt, reservin en particular el nom de *Canigó* per a la cara obaga de la serralada, la que és de blancor perennal, en primavera, tardor i hivern, quan no tot l'any. Tornem a resar, amb el poeta: *Torres de vori clar...* En conclusió: nom pre-romà, indoeuropeu; però deixem enlaira si fou cèltic o més aviat sorotàptic, com el dels veïns *Rojà* i l'Arles dels Ploms, i potser *Betera, Balraig, Toès...*

D'aquesta anàlisi KAN-ĪK-ONO- (no descartem KAND-) qualificant-lo de gegant albíssim, crec trobar-ne una corroboració, en un nom parònim (que tot seguit ens toca examinar), en l'altra gran vall pirinenca més ponentina; si bé amb una sufixació menys estudiada, que ens gira més cap a l'ibèric —però qui pot vantar-se de marcar fronteres, *hic et nunc*, entre cèltic, sorotàptic i celtibèric! L'andorrà *Canillo* és *Chaniglaou* any 954, que combinat amb el *Canillave* de l'Acte de 839 i el *Canillau* del Capbreu vulgar, ens força a un

ètimon KANĪK-LA-BE: únic possible en termes fonètics i leximòrfics; perquè si la *ĭ* vingués d'una base en -LĪ^a-, tindriem una impossible accentuació ante-proparoxitona. Aquí tenim, doncs, reproduït el radical KANĪK-, comú amb el de *Canigó*, que veiem, si bé combinat amb radicals ibèrics, amb -LA- (o -LE-); 6 i, vist que -BE significa 'sota de', ens obliga a recordar que també *Canillo* es troba al peu d'una muntanya obaga, altíssima i nevada tot l'any.

Restava alguna altra possibilitat etimològica? Semblança sens dubte casual amb un prov. *canigoun* «chenil, cahute»? (Sainéan, *BhZRPb* x, 29; i *FEW* II, 192b, § 5), derivat recent i purament local, de *can* 'gos', amb un sufix popular hipocorístic, i extensió geogràfica reduïdíssima.

No massa lluny del *Canigó* ens sobta un nom, quasi igual per als ulls del llegidor. Una partida de baixa muntanya, *Els Canigòs*. Però reparem bé que això sona *kəniɡós*, oït personalment en conversa amb la gent més rústica, d'Espirà de Conflent: paratge emboscats a l'extrem NO. del seu terme (xxvi, 143), i refermat amb els de Finestret, com sigui que d'allà baixa cap aquest poble el *Còrrec* de *kəniɡós* (xxvi, 192).

Semblança ben imperfecta, en el punt decisiu del vocalisme tònic; i paratge ja ben separat de la muntanya parònim, car ja toca amb els termes de Marqueixanes i Vinçà: uns 20 k. al N. d'aquelles «blanques Divinitats» i a més de 10 k. d'aquelles *radices montis Canigonis*. La terminació -gòu revela un NP germànic en -GAUD (com *Ermengòu*, o els *Ricòus* de Llèmena (V. aquest art.) Cal recordar que també vénen de NPP germànics, els de molts contraforts i paral·lels del *Canigó*: *Gasami(r), Plaguillem, Montferrer, Escaró, Ralleu, Puig-peric...* Els NPP en -GAUD són ben nombrosos en la Catalunya comtal, *Wandalgaud, Wadalgaud* (Aeb., *Onom. Cat.*, p. 28). Aquest, sens dubte format amb la productiva arrel KUNI (49 noms en Först. + 12 en KONJA), poc alterada per dissimilació o-ó, a-ó, encara que no ens consti en fonts catalanes. ¿Ens donaria peu a conjecturar per a *Canigó* un NP KUNĪ-KO-? Pitjor encara que la idea de veure-hi el nom fontal CANNI-CON-: pensar que aquest massís formidable pogués pendre nom tot ell d'un personatge ignot.

1 Una llegenda contada per gent molt moderna diu que Pere el Gran quan ja la guerra era imminent pujà ell mateix al *Canigó* per orientar *de visu* les disposicions defensives; encara que sigui sens dubte inventada, no ens avergonyim de repetir-la, perquè amb raó s'ha dit que hi ha contalles més certes que els reports històrics dels fets menuts. I la dramàtica història de Pere, maldant per prevenir en el castell perpinyanenc, la traïció del seu germà, ve a significar el mateix i fins podem dir que simbòlicament confirma la versemblança d'un tal fet real.⁷ En fi, res de tan real i perenne per a la vida i la història filològica de tota la gent catalana, com la cançó eterna *Muntanyes de Canigó...* — 2 A Manyanet és un prat, però hi ha el «Toll de la Dona Encantada», part damunt del camí d'Avellanós (xix, 171).